

Ekonomikas valsts 26.olimpiādes

PROGRAMMA

Ekonomikas valsts 26. olimpiādes temats ir “**Mākslīgā intelekta loma ekonomikas transformācijā**”. Temata aktualitāte ir saistīta ar straujo čatbotu, datorredzes, mašīnmācīšanās, lielo valodas modeļu, ģeneratīvo modeļu u.c. mākslīgā intelekta risinājumu attīstību pēdējos gados. Šī attīstība ir izraisījusi plašas diskusijas zinātniskajās, politiskajās un biznesa aprindās par šo rīku ekonomisko ietekmi, ētiskiem apsvērumiem, politiskiem draudiem un kontroli pār to izmantošanu. Mākslīgā intelekta rīku tālāka attīstība un tuvināšanās mākslīgajam vispārīgajam intelektam varētu iezīmēt ekonomisko sistēmu transformāciju, kas varētu skart ne tikai informācijas tehnoloģiju nozari, bet arī darba tirgu, dažādu sektoru produktivitāti, sociālā atbalsta sistēmas un pat globālo spēku līdzsvaru. Tajā pašā laikā mākslīgā intelekta izmantošana var izraisīt jaunus neparedzētus ārējos efektus, kas var izraisīt aktīvu valsts iejaukšanos ar regulējošiem instrumentiem.

Sociālās un pilsoniskās mācību jomas saturs ietver ekonomikas tēmas dažādos vecuma posmos. Līdz ar to virkne olimpiādē iekļauto tēmu aplūkotas jau 7.–9. klašu mācību programmā, kā arī 10.–12. klašu programmā, vadoties pēc VISC mācību programmu paraugiem. Tomēr olimpiādē aplūkotā tematika var aptvert ekonomikas likumsakarības, teoriju, metodes un aktualitātes, kas ir ārpus mācību programmās ietvertajām. Olimpiādes uzdevumos gan novada, gan valsts posmā tiks iekļauti teorētiski, izpratnes, interpretācijas, aprēķinu, vizuālo risinājumu un citu formu jautājumi. Valsts posmā tiks iekļauti arī atvērtas formas jautājumi, t.sk. lai sniegtu argumentētu situācijas analīzi.

Ekonomikas olimpiādēs tēmas:

<i>Tēma</i>	<i>Apakštēmas</i>	<i>Komentāri</i>
Ekonomikas pamatproblēma		
	Resursu ierobežotība. Vēlmes un vajadzības. Ražošanas iespēju līkne. Ekonomikas modeļi.	

<i>Tēma</i>	<i>Apakštēmas</i>	<i>Komentāri</i>
Ekonomiskās sistēmas		
	Ekonomisko sistēmu veidi. Tirgus veidi. Konkurences veidi. Peļņas maksimizācija.	
Tirgus un cena		
	Pieprasījums un piedāvājums. Ārpus cenas faktori. Tirgus līdzsvars. Cenas griesti un grīda. Pieprasījuma elastīgums. Patērētāju un ražotāju ieguvums.	
Uzņēmums		
	Komercedarbības formas. Finansējuma avoti. Ražošanas izmaksas. Peļņa. Ražīgums. Grāmatvedība. Tirgvedība. Sociālā uzņēmējdarbība.	
Darba tirgus		
	Nodarbinātība. Bezdarbs. Darba samaksa. Arodbiedrību loma.	
Finanšu pratība		
	Ģimenes budžets. Kredīts. Noguldījumi. Vērtspapīri. Ieguldījumi. Pensija. Apdrošināšana. Derīgums. Kriptoaktīvi.	Lielāks tēmas īpatsvars salīdzinot ar iepriekšējām olimpiādēm.
Valsts loma ekonomikā		
	Tirgus nepilnības. Ārējie efekti. Nodokļi. Valsts budžets. Atbalsta instrumenti.	Tēma izvērstāk aplūkota trešajā olimpiādes posmā, bet valsts loma tirgus nepilnību un atbalsta kontekstā sagaidāma arī otrajā posmā.
Finanšu sektors		
	Naudas pieprasījums un piedāvājums. Banku sistēma un tās uzraudzība. Kredītiestādes. Nebanku finanšu institūcijas.	Aktualitāte – ilgtspēja un finanšu instrumenti.
Ekonomikas stabilitāte un labklājība		
	IKP. Tautsaimniecības cikli. Bezdarbs. Inflācija. Makroekonomiskais līdzsvars. Fiskālā un monetārā politika. Ekonomiskā izaugsme. Ilgtspējīga attīstība. Nevienlīdzība. Labklājība.	Tēma izvērstāk aplūkota trešajā olimpiādes posmā. Aktualitāte – produktivitāte.
Starptautiskā tirdzniecība		
	Starptautiskās ekonomiskās attiecības. Priekšrocības. Valstu konkurētspēja. Tirdzniecības ierobežojumi. Valūta. Starptautiskās organizācijas.	Tēma izvērstāk aplūkota trešajā olimpiādes posmā. Aktualitāte – globalizācijas tendences un protekcionisma atgriešanās.

Eiropas Savienības kohēzijas politikas programmas 2021.–2027. gadam 4.2.2. specifiskā atbalsta mērķa "Uzlabot izglītības un mācību sistēmu kvalitāti, iekļautību, efektivitāti un nozīmīgumu darba tirgū, tostarp ar neformālās un ikdienējās mācīšanās validēšanas palīdzību, lai atbalstītu pamatkompetenču, tostarp uzņēmējdarbības un digitālo prasmju, apguvi, un sekmējot duālo mācību sistēmu un mācekļības ieviešanu" 4.2.2.3. pasākums "Mācību procesa kvalitātes pilnveide, īstenojot pedagogu profesionālās darbības atbalsta sistēmas attīstību, izglītojamo izcilības aktivitāšu nodrošināšanu un metodiskā atbalsta materiālu izstrādi pedagogam".

Olimpiādes otrajā (novada, pilsētas, novada apvienības) posmā lielāks uzsvars tiks likts uz ekonomikas pamatproblēmām, ekonomiskajām sistēmām, tirgus likumsakarībām, uzņēmējdarbību un finanšu pratību. Otrajā posmā tiks izmantoti slēgtas formas jautājumi ar automatizētu vērtēšanas sistēmu. Vērtēšanas tabulas var tikt koriģētas balstoties uz žūrijas komisijas lēmumiem. Savukārt trešajā (valsts) posmā olimpiādes saturā papildus uzsvars tiks likts uz makroekonomikas tēmām (ekonomikas stabilitāte, labklājība, cikliskums, nodarbinātība, izaugsme u.c. tēmas). Trešajā posmā vērtēšanu veic žūrijas komisija. Uzskaitītās tēmas ir uztveramas kā orientējošas un tās nav saistošas veidojot olimpiādes jautājumus.

Dotais literatūras un avotu saraksts ir ieteicams, bet nav obligāts. Olimpiādes satura izveide nav obligāti saistīta ar šiem avotiem un var tikt izmantoti citi. Norādītie avoti var tikt izmantoti ekonomikas aktualitāšu izziņai, pašmācībai, redzes loka paplašināšanai un citiem mērķiem.

Ieteicamā literatūra:

1. Birzniece, Juta Ekonomika vidusskolām : mācību grāmata / Juta Birzniece. Rīga : Biznesa augstskola "Turība", c2014. 191 lpp. : il., diagr., tab. ; 31 cm. ISBN 9789984828848.
2. Eiropas Savienība. Iestādes, tiesību akti, budžets. ES Komunikācijas ģenerāldirektorāts [skatīts 30.09.2023.] Pieejams: https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget_lv
3. Finanšu un kapitāla tirgus komisijas izglītojošais vortāls [skatīts 30.09.2023.] Pieejams: <https://www.klientuskola.lv/>
4. Makroekonomika. Latvijas Banka. [skatīts 30.09.2023.]. Pieejams: <https://www.makroekonomika.lv/>
5. Nacionālā enciklopēdija. Pieejams: <https://enciklopedija.lv/>
6. Naudas skola. Latvijas Banka. [skatīts 30.09.2023.]. Pieejams: <https://www.naudasskola.lv/>
7. Periodikas un preses izdevumu krātuve. LNB. [skatīts 30.09.2023.]. Pieejams: <http://www.periodika.lv/>
8. Siņicins, Mihails, Ekonomika : mācību grāmata / Mihails Siņicins ; [galvenais redaktors Vilnis Purēns]. Rīga : RaKa, 2009. 370 lpp. : il. ; 25 cm. Vidusskolām . ISBN 9789984460758.
9. The Economy 2.0. Economics for a changing world [skatīts 30.09.2023.] Pieejams: <https://www.core-econ.org/the-economy/>

Eiropas Savienības kohēzijas politikas programmas 2021.–2027. gadam 4.2.2. specifiskā atbalsta mērķa "Uzlabot izglītības un mācību sistēmu kvalitāti, iekļautību, efektivitāti un nozīmīgumu darba tirgū, tostarp ar neformālās un ikdienējās mācīšanās validēšanas palīdzību, lai atbalstītu pamatkompetenču, tostarp uzņēmējdarbības un digitālo prasmju, apguvi, un sekmējot duālo mācību sistēmu un mācekļības ieviešanu" 4.2.2.3. pasākums "Mācību procesa kvalitātes pilnveide, īstenojot pedagogu profesionālās darbības atbalsta sistēmas attīstību, izglītojamo izcilības aktivitāšu nodrošināšanu un metodiskā atbalsta materiālu izstrādi pedagogam".